

вкрай недостатньо приділяють уваги регулярній самостійній позааудиторній практичній підготовці, отож наявний негативний вплив на формування професійної компетенції майбутнього фахівця. Підвищення мотивації щодо якісного навчання, на нашу думку, можливо за рахунок, по-перше, особистісно-творчого дотримання плану навчальної дисципліни; по-друге, ерудиції і педагогічної майстерності викладача, його професійного авторитету серед студентів; по-третє, обмінів студентів між вітчизняними та іноземними вищими навчальними закладами, що є більш доступним в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Найбільш вагомим мотиваційним компонентом практичної

підготовки майбутнього фахівця у формуванні його професійної компетенції є діяльнісний компонент як інтегральне утворення, що характеризує особливості навчально-професійної діяльності. Удосконалення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі потребує суттєвого посилення педагогічних впливів на мотиваційні складові професійного практичного навчання та виявлення протиріч подальшого професійного саморозвитку.

Перспективами подальших досліджень є удосконалення форм і методів організації самостійної роботи, створення мультимедійного забезпечення навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Болгаріна В.С. Вивчення мотивації уміння засобами педагогічної соціології / В.С. Болгаріна, Л.И. Гуменюк // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 4. — С. 7—14.
2. Бордовская Н.В. Педагогіка / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. — СПб. : Питер, 2000. — 304 с.
3. Козак Т.М. Педагогічна співтворчість викладача і студентів в рамках кредитно-модульної системи організації навчального процесу // Розвиток наукових досліджень-2005: Матер. міжнар. науково-практ. конф. - Полтава, 2005. Т. 5. - С. 42-44.
4. Підаєв А.Е. Болонський процес в Європі / А.Е. Підаєв, В.Г. Передерій. - Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2004.- 190 с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / А.І. Кузьмінський - К.: Знання, 2005. — 486 с.

В роботі представлений обобщаючий взгляд на составные компоненты мотивационных аспектов практической подготовки и профессионального обучения будущего специалиста на профильной кафедре в формировании его профессиональной компетенции. Определение реального отношения студента к практической подготовке в процессе учения, как мотивированного пути достижения главной цели - получения качественного образования, которое гарантирует социальные перспективы и профессиональную способность, возможно через призму личной работы в направлении практической подготовки в учреждениях и на профессионально-учебных производственных базах университета как по расписанию занятий, так же и в свободное от занятий время.

Ключевые слова: мотивации, практическая подготовка, учебно-педагогический процесс.

This paper presents a synthesis view of the constituent components of the motivational aspects of practical and vocational training of the future professional in the specialized departments in the process of formation of his own professional competence. Determination of the real relation of the student to the practical training in the process of education as motivating way of achievement the main goal - a quality education that ensures social perspectives and professional ability, which is possible through the prism of personal work in the direction of practical training in higher educational establishments and vocational training industrial bases in curriculum and extra curriculum time.

Key words: motivation, practical training, educational and training process.

УДК 378

Кудикіна Надія Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки Національної
Академії педагогічних наук України
Романенко Катерина Анатоліївна,
викладач кафедри початкової освіти,
Педагогічний інститут Київського
університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В статті висвітлюються теоретичні основи моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи на основі реалізації ідеї суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента в контексті професійної підготовки вчителя. Пропонується модель означеного процесу, що презентується як бінарна та багатокomпонентна. Наголошується, що реалізація запропонованої моделі передбачає сформованість у викладачів готовності до здійснення навчальної діяльності на суб'єкт, суб'єктних засадах.

Ключові слова: моделювання, професійна компетентність майбутніх учителів початкової школи, суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача та студента.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій довів, що в сучасному науковому полі розвитку компетентностей присвячено праці відомих українських і зарубіжних науковців: Н. Бібік, Н. Волкової, Л. Волошко, І. Зимньої, І. Зязюна, Л. Карпової, О. Овчарук, В. Петрук, О. Пометун, Дж. Равена, О. Савченко, С. Сисоевої, С. Тищенко, С. Трубаچهвої, А. Хуторського та ін.

Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи, що здійснюється у процесі професійно-педагогічної освіти, вимагає уточнення понятійного апарату наукового дослідження та обґрунтування його актуальності. Поняття *освіта*, яке є базовим терміном у цьому контексті, необхідно розуміти як видове стосовно родового – *освіта*. Тлумачення цієї дефініції у педагогічній науковій та довідковій літературі простежуються два типи зв'язків: зв'язок з *духовною сферою особистості* (освіта посідає одне з провідних місць у структурі ціннісної свідомості людини) та з *життям суспільства* (освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави).

Отже, дослідження процесу формування професійної компетентності у майбутніх вчителів початкової школи у процесі професійно-педагогічної освіти є актуальним із таких основних причин: а) від професійної компетентності людини в обраній спеціальності залежить продуктивність праці фахівця та економічний добробут держави; б) професійна компетентність вчителя забезпечує йому позитивну ціннісну самооцінку через почуття самоповаги, матеріальне благополуччя та психологічний комфорт на робочому місці та в особистому житті; в) невідповідність професійної компетентності людини професійним вимогам є вагомим мотивом професійного самовдосконалення фахівця.

Мета статті (постановка завдання). Висвітлення теоретичних основ моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи та розробка моделі означеного процесу.

Методологічну основу дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи становлять наукові положення філософії, педагогіки, соціології та психології про діяльність як визначальну умову формування компетентності особистості у будь-якій галузі; про системний та компетентнісний підходи до формування професійної компетентності особистості, про моделювання як одну з основних категорій теорії пізнання та науково обґрунтований метод дослідження складних систем і процесів у багатьох сферах людської діяльності.

Передусім зробимо спробу наблизитися до адекватного розуміння *компетентнісного підходу*, оскільки у формуванні професійної компетентності вчителя нині ще немає однозначного тлумачення цього терміну.

Слово *компетентність* використовується у значенні «добра обізнаність із чим-небудь», «поінформованість», «досвідченість» і співвідноситься

щодо різних галузей людської діяльності (життєвої, соціальної, професійної тощо).

Природно, що реалізація компетентнісного підходу у професійно-педагогічній освіті пов'язується з формуванням у майбутнього вчителя початкової школи *професійної компетентності*. Етимологічний пошук сутності цього поняття засвідчує, що воно вживається для характеристики *якісної сторони* придатності особистості до професійної діяльності в певній сфері.

Професійна компетентність вчителя початкової школи розглядається нами як системна характеристика його професійно-педагогічної діяльності, що зумовлює найвищу продуктивність її.

Навчальна діяльність студентів у вищих педагогічних навчальних закладах у кінцевому результаті повинна не просто сформувати у майбутнього вчителя суму знань, умінь та навичок, а також забезпечити формування таких якостей її, через які реалізується прагнення і здатність до раціональної, продуктивної, творчої діяльності.

Зміст наведеного визначення свідчить, що професійна компетентність людини виявляється в її професійній *діяльності*. Відтак, базовим поняттям щодо теоретичного забезпечення процесу її формування у процесі підготовки вчителя початкової школи є дефініція *діяльність*.

Як відомо, багатьма психологічними дослідженнями доведено, що діяльність людини є складним системним процесом. Вона охоплює низку взаємопов'язаних компонентів, зокрема таких: мотиваційний, змістовий, процесуально-операційний, контрольний-оцінний, результативний. Суттєвий вплив на розгортання діяльності здійснює навколишнє соціальне та матеріальне середовище. Оскільки всі компоненти професійної діяльності взаємозв'язані, сформувати професійну компетентність майбутнього вчителя початкової школи можливо лише за умови здійснення психолого-педагогічного впливу на *кожен* із вказаних компонентів.

Одним із способів системного розгляду складних педагогічних процесів, до яких належить формування професійної компетентності вчителя, є *моделювання*. У професійній педагогіці моделювання використовують як спосіб подання в узагальненій і унаочненій формі здобутих у процесі дослідження наукових результатів, як презентацію структури складних педагогічних процесів та ін.

Термін *моделювання* (з лат. – modeling) використовують у значенні способу дослідження будь-яких явищ, процесів або об'єктів шляхом побудови й аналізу їх моделей.

У процесі формування професійної компетентності учителів початкової школи у вищому навчальному закладі задіяні два суб'єкти – особистість, що здобуває професійну освіту, та викладач, які сприяють формуванню її професійної компетентності. У такий спосіб виникає потреба звернутися до інтерактивної професійної підготовки, яка є одним із сучасних напрямків навчання у процесі активної діяльності особистості, що найбільшою мірою відповідає психологічним особливостям і педагогічним

закономірностям професійної підготовки студентів різних спеціальностей.

Основою методики інтерактивної професійної підготовки є реалізація суб'єкт-суб'єктної позиції викладача та студента.

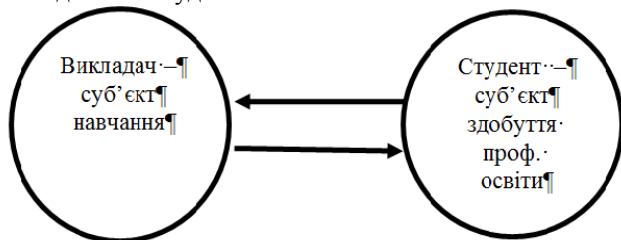

Рис. 1. Позиції викладача та студента у процесі інтерактивної професійної підготовки.

Суб'єктність студента забезпечує його мотиваційну готовність до оволодіння навчальним змістом та власну активність щодо формування своєї професійної компетентності, а також включає й відповідні пізнавальні дії та самооцінку, що врешті-решт і забезпечує формування вмінь практичного використання здобутих знань, умінь і навичок в ре-

альній професійній діяльності, тобто професійну компетентність.

Це є підставою для розроблення *бінарної* (двоблочної) моделі формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Один її блок відображає компоненти навчальної діяльності, яку здійснюють студенти, здобуваючи професійно-педагогічну освіту, інший відтворює освітню діяльність педагогічних працівників вищого навчального закладу, спрямовану на формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Модельми розглядаємо як допоміжний об'єкт, цілеспрямовано створений нами із науково-пізнавальною метою для здійснюваного нами дослідження. Модель дає нову інформацію про предмет дослідження. Відомо, що моделі розподіляють на предметні та знакові. Ми використовували *знакове моделювання*, тобто таке, коли основою моделі є схема досліджуваного процесу, побудована за допомогою графічного редактора.

Рис. 2. Бінарна модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи

Запропонованою моделлю передбачається багатоаспектний педагогічний вплив, який здійснюється з метою *забезпечення повноцінного функціонування розгорнутої структури* навчальної діяльності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки; *суб'єкт-суб'єктної взаємодії* викладачів та студентів у процесі навчання; створення такого навчального *матеріального середовища*, яке повністю відтворює сучасну початкову школу тощо.

Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів зумовлює необхідність *спеціальної підготовки* викладачів вищих навчальних закладів до такої діяльності. Вона передбачає формування сукупності особистісних

якостей, необхідних і достатніх для здійснення продуктивної педагогічної діяльності у процесі професійної підготовки учителів початкових класів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Теоретичною основою моделювання процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи є ідея реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента в контексті професійної підготовки вчителя. Модель означеного процесу презентується як бінарна та багатокомпонентна. Реалізація запропонованої моделі передбачає сформованість у викладачів готовності до здійснення навчальної діяльності на суб'єкт суб'єктних засадах.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности / К.А. Абульханова-Славская – М.: Наука, 1980. – 320 с.
2. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1957. – 517 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – С. 34–42.

4. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи/ Л. Г. Карпова : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2004. – 20 с.
5. Леонтьев, А. Н. Деятельность. Сознание. Личность/ А. Н. Леонтьев – Изд. 2-е. – М.: Политиздат. 1977.–575 с.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – М.: Учпедгиз, 1946. – 704 с.
7. Сліпущко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. – К.: Криниця, 2000. – 511 с.
8. Шишов Е. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования // Стандарты и мониторинг в образовании. – №2. – 1999. – С. 30-34.

В публикации рассматриваются теоретические основы моделирования процесса формирования профессиональной компетентности будущих учителей начальной школы на основе реализации субъект-субъектного взаимодействия преподавателя и студента в профессиональной подготовке. Предлагается модель этого процесса, которая презентуется как бинарная и многокомпонентная. Акцентируется внимание на том, что реализация модели предполагает сформированность у преподавателя готовности к осуществлению учебной деятельности на субъект-субъектной основе.

Ключевые слова: учитель начальной школы, профессиональная компетентность, моделирование, бинарная модель.

The publication highlights the theoretical foundations of the modeling process of formation of professional competence of future teachers in primary schools through the implementation of subject-subject interaction between teachers and students in training. A model of this process, which is presented as a binary and multicomponent. Attention is drawn to the fact that the implementation of the proposed model involves the Maturity of the teacher readiness to implement training activities on the subject-subject basis.

Key words: elementary school teacher, professional competence, simulation, binary model.

УДК: 37.01131+1721

Майданик Олена Василівна,
здобувач, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань

ВІДБІР ПРИНЦИПІВ І МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті здійснено спробу шляхом науково-теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури описати принципи та методи формування громадянської компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Зокрема, зосереджено увагу на характеристиці загальнопедагогічних і специфічних принципів; обґрунтовано, що методи навчання є основним елементом дидактичного забезпечення моделі формування громадянської компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Стаття ознайомлює з теоретичними аспектами та значенням упровадження інтерактивної технології в освітній процес педагогічного коледжу. Зазначається, що інтерактивне навчання урізноманітнює навчальну діяльність студентів, сприяє формуванню у майбутніх педагогів громадянської компетентності.

Ключові слова: принципи навчання, методи навчання, інтерактивна технологія, учитель початкової школи, громадянська компетентність, педагогічний коледж.

Постановка проблеми. Професійне становлення вчителя початкової школи відкриває шлях до формування у нього системи особистісно значущих і громадянських цінностей, гуманітарних орієнтирів, професійних регулятивів; уявлень про цілі, зміст і сутність педагогічної діяльності. Оскільки державою початковій школі відводиться провідна роль, то вчитель початкової школи завжди розглядається як професіонал, здатний вирішувати актуальні завдання формування у дітей молодшого шкільного віку морально-етичних норм, ціннісних орієнтирів, естетичних ідеалів, громадянської поведінки, культури спілкування та інших суспільно важливих якостей.

Важливим чинником професійного становлення майбутнього вчителя початкової школи у сучасному громадянському суспільстві є його сформована громадянська компетентність. Проте, сучасний стан підготовки такого фахівця у вищих навчальних закладах

побудований в основному на принципах функціонального підходу, з використанням репродуктивних методів навчання, та недостатнім застосуванням викладачами на заняттях сучасних технологій навчання, які б сприяли накопиченню у студента громадянських знань, умінь і здатностей, що уповільнює процес формування у нього громадянської компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виходячи з цих міркувань, нами була обґрунтована, розроблена та впроваджена в освітній процес педагогічного коледжу модель формування громадянської компетентності вчителя початкової школи та визначено її структурні компоненти, серед яких варто виокремити та охарактеризувати принципи і методи навчання.